

ΕΥΗ ΛΙΝΗ

Η ΚΥΡΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

και άλλες ιστορίες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΕΥΗ ΠΙΝΗ

*Η Κυρά της Ελευσίνας
και άλλες ιστορίες*

ΣΥΛΛΟΓΗ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	11-12
Ιστορία πρώτη	
Η κυρά της Ελευσίνας	13-86
Ιστορία δεύτερη	
Τέσσερις μιλόρδοι στην Αίγινα	87-133
Ιστορία τρίτη	
Αγώνας για μια θεά στη Μήλο	135-156
Παράρτημα	157-171

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας, είκοσι χρόνια πριν αρχίσει η ελληνική επανάσταση, είχε ξεσπάσει ένας άλλος πόλεμος στην Ελλάδα, ο πόλεμος για τα αρχαία! Ξένοι επισκέπτες, Άγγλοι, Γερμανοί, Γάλλοι, Αυστριακοί, έρχονταν στην Ελλάδα να δουν και να μελετήσουν τα μνημεία της και φεύγοντας έπαιρναν μαζί τους και μερικά αρχαία για ενθύμιο!

Οι περισσότεροι αναζητούσαν νομίσματα και αρχαία αγγεία, που ήταν εύκολο να τα μεταφέρουν και δεν τους κόστιζε πολύ να τα αποκτήσουν. Λίγα γρόσια¹ στους Έλληνες χωρικούς, ίσως λίγα περισσότερα στους Τούρκους αξιωματούχους, και τα αρχαία γίνονταν δικά τους. Τι τα έκαναν μετά; Άλλοι τα κρατούσαν σπίτι τους, στην προσωπική τους συλλογή, να τα χαίρονται οι ίδιοι, να τα δείχνουν υπερήφανοι στους φίλους τους. Άλλοι, πιο γενναιόδωροι, τα δώριζαν στο μουσείο ή στο Πανεπιστήμιο της πόλης τους.

1. Τα γρόσια ήταν νομίσματα. Μια τουρκική λίρα της εποχής είχε 100 γρόσια.

Υπήρχαν όμως και κάποιοι που έκαναν κανονικό εμπόριο αρχαιοτήτων και έβγαζαν κέρδος λεηλατώντας τις αρχαιότητες μιας χώρας υποδουλωμένης και εξαθλιωμένης. Έτσι γέμισαν τα μουσεία της Ευρώπης με αρχαία από όλη την Ελλάδα...

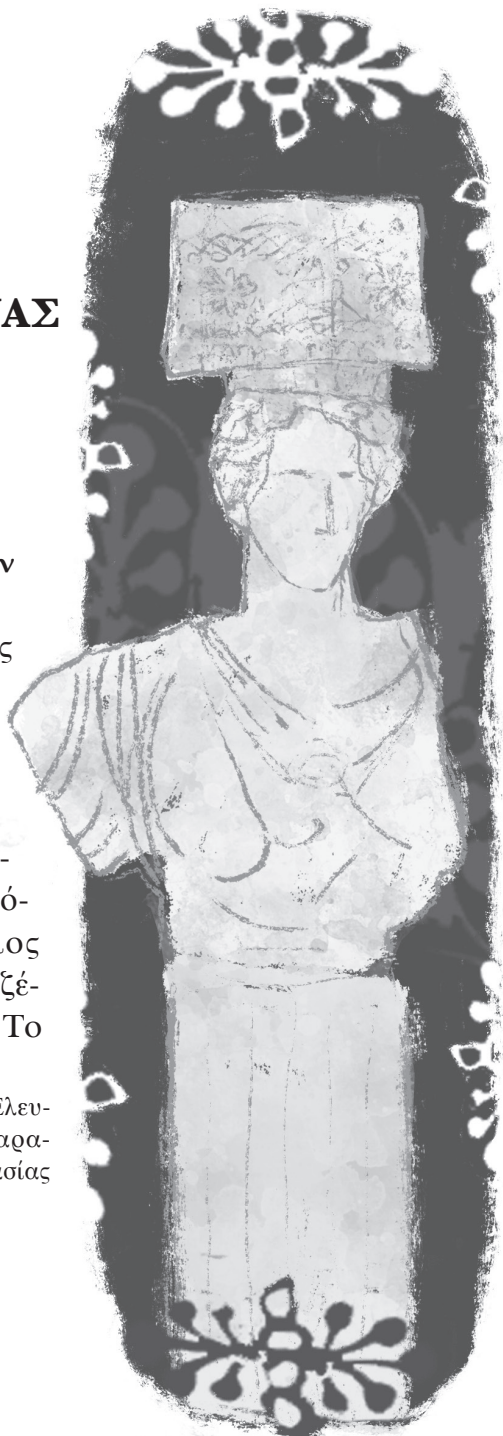
Για πολλά από αυτά ξέρουμε πότε έφυγαν από την Ελλάδα, ποιοι τα άρπαξαν, ακόμα και πόσο τα πούλησαν! Οι ιστορίες τους και οι περιπέτειές τους είναι σαν μυθιστόρημα, μόνο που εδώ όλοι οι ήρωες είναι πραγματικοί, και τα αρχαία και οι άνθρωποι!

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΩΤΗ Η ΚΥΡΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ

Νοέμβριος του 1801
Δυο Φράγκοι φθάνουν
στη Λεψίνα²

Ο νεαρός καβαλάρης
σκούπισε με το μα-
ντίλι τον ιδρώτα
που έτρεχε από το
μέτωπό του. Παρόλο
που ήταν αρχές Νοέμ-
βρη, ο καιρός ήταν ακό-
μα ζεστός και ο ήλιος
έκαιγε. «Καταραμένη ζέ-
στη» μουρμούρισε. Το

2. Έτσι ονομαζόταν τότε η Ελευ-
σίνα. Το όνομα είναι παρα-
φθορά της αρχαίας ονομασίας
της.

άλογο χλιμίντρισε σιγανά σαν να συμφωνούσε με τον καβαλάρη του. Ταξίδευαν από τα χαράματα και τώρα, καθώς πλησίαζε το μεσημέρι, ένιωθε εξαντλημένος.

«Ιμπραήμ, φτάνουμε;» ρώτησε στα γαλλικά τον γενίτσαρο που είχαν για συνοδό τους. Εκείνος δε φάνηκε να τον άκουσε, καθώς κουβέντιαζε με έναν μεγαλύτερο άντρα που κάλπαζε στο πλάι του.

Σπιρουνίσε το άλογό του για να τους προφτάσει. «Έντουαρντ, για το όνομα του Θεού, ας κάνουμε μια στάση, δεν αντέχω άλλο»!

«Αγαπητέ μου Τζον, όπως πάντα υπερβολικός. Μια χαρά θα αντέξεις μέχρι το χωριό, πάψε να γκρινιάζεις. Στην ηλικία σου εγώ ίππευα ολόκληρη ημέρα χωρίς να κουραστώ καθόλου. Δε βλέπεις τον Ιμπραήμ; Έχει τα διπλάσια χρόνια σου και δεν καταλαβαίνει από κούραση».

Ο Τούρκος γύρισε και τους κοίταξε ενοχλημένος. Κατάλαβε ότι μιλούσαν για εκείνον, αλλά δεν του άρεσε που το είπαν στα εγγλέζικα. Εκείνος δε μιλούσε αυτή τη γλώσσα, μόνο λίγα γαλλικά ήξερε, αλλά ήταν αρκετά για να συνεννοείται με τους Φράγκους. Πλήρωναν καλά για τις υπηρεσίες του οι ξένοι, και ο Ιμπραήμ ευγνωμονούσε τον θείο του, τον βοεβόδα³ της Αθήνας, που τον είχε στείλει, όταν ήταν νέος, σε

3. Διοικητής (λέξη σλαβικής προέλευσης).

έναν φραγκόπαπα να μάθει γαλλικά. Δεν τον συμπάθησε ποτέ. Όμως έμαθε αρκετά κοντά του και έγινε περιζήτητος συνοδός αυτών των παλαβών ξένων που γύριζαν στα χωριά και έψαχναν για αρχαία! Τι τον ένοιαζε αυτόν τι έψαχναν; Αφού τον πλήρωναν, όλα καλά.

Έτσι και τώρα, τον είχε προσλάβει ένας δάσκαλος, ο μεσιέ Εντουάρντ, που είχε έρθει στην Αθήνα με τον μεσιέ Τζον, τον μαθητή του, να μελετήσουν. Τι μελετούσαν ούτε που ήξερε. Αυτό που ήξερε ήταν ότι τους είχαν φάει οι δρόμοι!

Οι δυο Φράγκοι είχαν έρθει στην Αθήνα αρχές καλοκαιριού⁴ και αμέσως τον είχαν προσλάβει για συνοδό και δραγουμάνο⁵ τους. Μαζί είχαν γυρίσει τα χωριά της Αττικής και ο μεσιέ Εντουάρντ είχε αγοράσει από τους χωρικούς κάτι μάρμαρα σπασμένα, κάτι κανάτια... πράγματα χωρίς αξία, αλλά που άρεσαν πολύ στους Φράγκους.

Έπειτα έφυγαν για τον Μοριά. Και εκεί τα ίδια. Όπου αρχαία πέτρα, έτρεχαν ενθουσιασμένοι οι Φράγκοι να τη δουν. Βέβαια αυτά δεν μπορούσαν να τα πάρουν μαζί τους, πού να τα κουβαλάνε, γι' αυτό κοίταζαν να αγοράζουν μικροπράγματα και κυρίως αρχαίους παράδες.

Δύσκολο παζάρι αυτό. Τους παράδες συχνά τους

4. Βρισκόμαστε στα 18οι.

5. Μεταφραστής (λέξη τουρκικής – αραβικής προέλευσης).

φορούσαν οι γυναίκες σαν γιορντάνι⁶ στον λαιμό ή στόλιζαν με αυτούς το φέσι τους και δεν τους αποχωρίζονταν εύκολα! Έπρεπε να δουν άφθονα γυαλιστερά γρόσια για να δεχτούν οι άντρες τους την ανταλλαγή.

Δυο μήνες ταξίδευαν στον Μοριά και τώρα, με δυο μουλάρια φορτωμένα με τις αποσκευές τους και ένα γαϊδούρι με τα λάφυρα του ταξιδιού, είχαν πάρει τον δρόμο του γυρισμού. Αλλά ο μεσιέ Εντουάρντ δεν ήθελε να επιστρέψουν ακόμα στην Αθήνα, ήθελε να περάσουν από τη Δεψίνα, να δει κι εκεί τα αρχαία. Ο Ιμπραήμ δεν έφερε αντίρρηση. Περισσότερες μέρες, περισσότεροι παράδες. Στράφηκε στον νεότερο συνταξιδιώτη του.

«Σαν να κουράστηκες, μεσιέ Τζον» σχολίασε.

«Η ζέστη με κούρασε» δικαιολογήθηκε εκνευρισμένος ο Τζον Κριπς, «αλλά ο δάσκαλος λέει ότι είμαι υπερβολικός και γκρινιάζω χωρίς λόγο».

«Άμαθος είσαι!» γέλασε ο Τούρκος. «Κάνε λίγο κουράγιο όμως, εδώ παρακάτω, λίγο πριν μπούμε στο χωριό, έχει ένα χάνι⁷, εκεί θα σταματήσουμε να ποτίσουμε τα άλογα, να φάμε κι εμείς κάτι...»

«Ω! Δόξα τω Θεώ! Άκουσες, Έντουαρντ; Ο Ιμπραήμ λέει ότι φθάνουμε σε ένα χάνι».

6. Κολιέ, κόσμημα (δάνειο από τα τουρκικά).

7. Πανδοχείο, χώρος για την ξεκούραση των ταξιδιωτών και των ζώων τους.

Ο Έντουαρντ Κλαρκ κούνησε το κεφάλι του και χαμογέλασε με κατανόηση. Τον συμπαθούσε τον νεαρό μαθητή του και, παρόλο που μερικές φορές συμπεριφερόταν σαν κακομαθημένο πλουσιόπαιδο, ήταν καλός και έξυπνος νέος και με τον καιρό είχαν γίνει φίλοι.

Στο μεταξύ τα ζώα, σαν να είχαν καταλάβει ότι πλησίαζαν στο νερό και στην τροφή τους, τάχυναν το βήμα και έτσι δεν άργησαν να φτάσουν. Μπαίνοντας στο χάνι τούς υποδέχτηκε ένας μικρός υπηρέτης και ο Ιμπραήμ τού παρέδωσε τα ζώα με αυστηρές οδηγίες να τα ποτίσει, να τα σφουγγίσει και να τα ταΐσει καλά. Έπειτα κατευθύνθηκε προς το χαγιάτι⁸, όπου είχαν ήδη καθίσει οι ταξιδιώτες.

Ένας παραγιός ήρθε τρέχοντας από την κουζίνα να καθαρίσει το τραπέζι τους και από πίσω του ο χανιτζής φέρνοντας μια κανάτα κρασί και τρία ποτήρια.

Οι Άγγλοι, μόλις μύρισαν το περιεχόμενο, σούφρωσαν τα χείλη. Δεν τους άρεσε αυτό το ρετινάτο κρασί που σέρβιραν παντού, τους φαινόταν αηδία τόσο η γεύση όσο και η μυρωδιά του, και με μια κίνηση το απέρριψαν. Ο Ιμπραήμ ούτως ή άλλως δεν έπινε, οπότε ζήτησε να τους φέρουν μια κανάτα δροσερό νερό και παράγγειλε φαγητό. Ύστερα από λίγο, ξεκούραστοι και χορτάτοι, οι ταξιδιώτες άρχισαν να καταστρώνουν τα σχέδιά τους.

8. Σκεπαστός χώρος, προέκταση του σπιτιού, βεράντα (δάνειο από τα τουρκικά).

«Στην περιοχή που σήμερα ονομάζεται Λεψίνα, στην αρχαιότητα υπήρχε μια πολύ σπουδαία πόλη, η Ελευσίνα» άρχισε ο Έντουαρντ μιλώντας γαλλικά, συμπεριλαμβανοντας και τον Τούρκο συνοδό τους στο μάθημα. «Εδώ υπήρχε το μεγάλο ιερό της θεάς Δήμητρας, που ήταν η θεά της γεωργίας, και εδώ, όπως έχω ήδη αναφέρει, Τζον, γίνονταν τα περίφημα Ελευσίνια Μυστήρια, για τα οποία...»

Ο Ιμπραήμ ένωθε τα μάτια του να κλείνουν και η αφήγηση του δασκάλου τον νανούριζε γλυκά. «...Αυτό ήρθαμε να δούμε σήμερα, ακούς, Ιμπραήμ;» Ξύπνησε απότομα.

«Ακούω, μεσιέ Εντουάρντ! Ναι, αυτά τα μυστήρια...»

Οι δύο Άγγλοι έβαλαν τα γέλια.

«Φώναξε τον χανιτζή να μας πει πώς θα πάμε στα αρχαία».

«Τώρα; Μέσα στο καταμεσήμερο;» αντέδρασε ο Τούρκος.

«Μα ναι, αγαπητέ Έντουαρντ, έχει δίκιο ο Ιμπραήμ. Ας ξεκουραστούμε λίγο...» συμφώνησε ο νεαρός φοιτητής, ανακουφισμένος που βρήκε έναν σύμμαχο.

«Εντάξει. Ας ξεκουραστούμε και πηγαίνουμε το απόγευμα» συμφώνησε ο δάσκαλος. «Σ' αυτή την περίπτωση όμως δεν προλαβαίνουμε να επιστρέψουμε στην Αθήνα, και θα πρέπει να διανυκτερεύσουμε εδώ.

Άραγε να υπάρχει ένα αξιοπρεπές δωμάτιο σ' αυτό το χάνι;»

Ο Ιμπραήμ σηκώθηκε απότομα από την καρέκλα του. «Θα τα κανονίσω όλα εγώ, μεσιέ, μη σε απασχολεί».

Καφές, γλυκό του κουταλιού και μια πέτρινη κυρά.

Όλα τα φρόντισε ο Ιμπραήμ και σύντομα οι μιλόρδοι⁹ βρέθηκαν σε ένα δωμάτιο με αχυρένια στρώματα, χωρίς πολλές ανέσεις, μα ήταν τουλάχιστον καθαρό. Ο ίδιος πήγε στον στάβλο, κι αφού βεβαιώθηκε ότι τα ζώα ήταν καλά ταϊσμένα και ποτισμένα, ανέβηκε στον αχυρώνα. Ύστερα από λίγο ροχάλιζε του καλού καιρού, το ίδιο και τα αφεντικά του.

Ο μεσημεριανός ύπνος ήταν βάλσαμο και ο Ιμπραήμ σηκώθηκε ανάλαφρος και ξεκούραστος. Βγαίνοντας από τον στάβλο είδε τους δύο Φράγκους στο χαγιάτι να κάθονται παρέα με τον χανιτζή και να κουβεντιάζουν με ζωηρές χειρονομίες. Μόλις τον είδε ο Έντουαρντ, του έγνεψε να πάει κοντά τους. Ο Ιμπραήμ τού έκανε νόημα *έρχομαι*, πήγε στο πηγάδι, έριξε νερό στο πρόσωπό του να διώξει και το τελευταίο ίχνος του ύπνου από τα βλέφαρά του, και κατευθύνθηκε με γοργό βήμα προς το μέρος τους.

9. Οι κύριοι. Η λέξη προέρχεται από την αγγλική έκφραση *my lord*, κύριέ μου, και τη χρησιμοποιούσαν για να προσφωνήσουν ή να ονομάσουν ξένους με ευγενική καταγωγή.

«Έλα, φίλε μου, να μας βοηθήσεις να συνεννοηθούμε με τον συμπαθέστατο οικοδεσπότη μας» του είπε ο Έντουαρντ και του έδειξε την καρέκλα δίπλα του. «Το μόνο που καταφέραμε να μάθουμε είναι το όνομά του, Παντελής».

«Ναι, ναι, Παντελής» χαμογέλασε πλατιά ο χανιτζής και, δείχνοντας με το δάχτυλο τους ξένους, είπε «Εσύ, Τζον, εσύ, Ντουάρντ!».

«Ω νόου! Νόου! Έ-ντου-αρντ» συλλάβισε το όνομά του ο δάσκαλος και ο χανιτζής το επανέλαβε για να εισπράξει ένα «Μπράβο, Παντελής!».

Ο Ιμπραήμ κάθισε δίπλα του, μα, πριν προλάβει να πει κουβέντα, βγήκε από την κουζίνα ένα κορίτσι κρατώντας έναν δίσκο.

«Η κόρη μου έφτιαξε καφέ και έφερε να δοκιμάσετε γλυκό σταφύλι» είπε ο χανιτζής. Το κορίτσι, κρατώντας το βλέμμα χαμηλά, ακούμπησε τον δίσκο στο τραπέζι και έκανε δυο βήματα πίσω σταυρώνοντας τα χέρια πάνω στην ποδιά της.

«Με τα χεράκια της το έφτιαξε!» συμπλήρωσε ο υπερήφανος πατέρας και τους παρότρυνε να δοκιμάσουν.

Ο Ιμπραήμ πήρε μια κουταλιά γλυκό από το γλυκοδοχείο δείχνοντας στους άλλους τι έπρεπε να κάνουν. Έπειτα ήπια νερό και έδωσε συγχαρητήρια στον πατέρα για το γλυκό της κόρης. Οι άλλοι μιμήθηκαν τις κινήσεις του και η κοπέλα, ευχαριστημένη, πήρε τον δίσκο με το γλυκοδοχείο και γύρισε στην κουζίνα.

Ο νεαρός φοιτητής τής έριξε ένα βλέμμα, αλλά μια κλοτσιά που του έριξε ο Ιμπραήμ κάτω από το τραπέζι τον επανέφερε στην τάξη. Ευτυχώς ο χανιτζής δεν το κατάλαβε. Αφού ήπιαν τον καφέ τους οι δύο ξένοι, άναψαν τις πίπες τους και ρούφηξαν με ευχαρίστηση τον αρωματικό καπνό.

«Υπέροχα, υπέροχα» αναστέναξε με αγαλλίαση ο δάσκαλος. «Αλλά αρκετά ξεκουραστήκαμε, δε νομίζεις, αγαπητέ μου Τζον; Ώρα για δουλειά!» Και συνεχίζοντας στα γαλλικά ζήτησε από τον Ιμπραήμ να ρωτήσει τον χανιτζή για τα αρχαία.

«Άκου, Παντελή εφέντη,¹⁰ αυτοί οι δύο έχουν έρθει από την Αγγλετέρα¹¹ και ψάχνουν για αρχαία. Έχουν αγοράσει ό,τι μπορείς να φανταστείς. Κιούπια σπασμένα, κανάτες χωρίς χερούλια, σκουριασμένα γρόσια...»

«Γρόσια;»

«Αρχαία γρόσια!»

«Α! Κατάλαβα... Έχουν περάσει κι άλλοι σαν και δάυτους από τα μέρη μας. Παλαβοί όλοι!»

Ο Τούρκος γέλασε. «Ναι, αλλά πληρώνουν καλά».

«Δε λέω, μα... τι τις θέλουν όλες αυτές τις παλιατζούρες;»

«Ιμπραήμ, μα τι λέτε τόση ώρα;» τους διέκοψε φανερά ανυπόμονος ο δάσκαλος. «Τι σου λέει ο Παντελής;»

Ο Ιμπραήμ έκανε νόημα *περίμενε* και γύρισε ξανά

10. Κύριος, στα τουρκικά.

11. Η Αγγλία.

προς τον χανιτζή. «Γι' αυτό ήρθαμε στη Λεψίνα, να βρούμε τα αρχαία».

«Σαν τι αρχαία; Πέτρες; Απ' αυτές έχουμε μπόλικες!»

«Πού είναι;»

«Καταμεσής στο χωριό. Είναι εύκολο να τις βρείτε. Έλα, θα σου δείξω».

Σηκώθηκαν και προχώρησαν προς την ανοιχτή αυλόπορτα. Οι δύο Άγγλοι τούς ακολούθησαν.

«Θα πάρεις αυτό τον δρόμο και θα προχωρήσεις ντογρού¹², δε θα στρίψεις πουθενά».

Ο Ιμπραήμ κούνησε το κεφάλι του και άρχισε να μεταφράζει τις οδηγίες.

«Βλέπεις ένα ύψωμα εκεί στο βάθος;»

«Το βλέπω».

«Εκεί από κάτω, ανάμεσα στα σπίτια, είναι γεμάτο αρχαίες πέτρες. Εκεί είναι και η Καλή Κυρά».

Ο Έντουαρντ Κλαρκ γύρισε και κοίταξε με μεγάλο ενδιαφέρον τον συνομιλητή τους.

«Τι είναι η Καλή Κυρά; Ρώτησέ τον» είπε στον Ιμπραήμ.

Ο χανιτζής τούς κοίταξε φανερά αμήχανος. Έστριψε το μουστάκι του, ξερόβηξε.

«Ε... να! Μια... καντίν¹³ είναι... που ξεφυτρώνει θαρρείς από το χώμα».

12. Ευθεία, στα τουρκικά.

13. Γυναίκα, στα τουρκικά.